

A székesfehérvári Alba Regia Barlangkutató
Csoport 1975. évi jelentése

(Kivonat "A székesfehérvári Alba-Regia Barlangkutató Csoport
Évkönyvé-ből". Székesfehérvár, 1975. p. 1-72. 38 fényk. 7.
ábr. 3 térk.)

TARTALOM

- Pék József: Bevezetés
Zentai Ferenc: Visszapillantás
Koch Z. - Németh T. - Molnár Gy.: Az Alba Regia barlang fel-
tárása
Szolga Ferenc: Kutatóházzal kapcsolatos kérdések
Kárpát József: Turisztika
Eszterhás István: Bulgária barlangjaiban
Szolga Ferenc: Feltáró kutatás
Kárpát József: Fedettkarsztos objektumok kor meghatározásá-
nak komplex kiterjesztése
Koch Zoltán: A fedett karsztos töbrök lepusztulási jellem-
zőinek értékelése
Kárpát József: Az I-12-es karsztkomplexum néhány fejlődés-
tani kérdése
Pék József: Geoelektromos mérések
Szolga Ferenc: Terepbejárások tapasztalatai
Ágfalvi Mihály: Térképező adó-vevővel szerzett tapasztalatok
Zentai Ferenc: Speleo cugmesser
Zentai Ferenc: Billenőtartályos folyadékhozam regisztráló
Zentai Ferenc: Jövő évi terveink

B E V E Z E T É S

Barlangkutató csoportunk az elmúlt évben is folytatta a már több mint tíz éve elkezdett munkáját, és nyugodtan mondhatjuk, hogy eddigi legsikeresebb évünket zártuk, amiben senki sem kételkedik évkönyvünk elolvasása után. Örvedetesen megnőtt az aktív csoporttagok száma, jelenleg tizenhat olyan tagtársunk van, akik rendszeresen résztvesznek csoportunk munkájában, rajtuk kívül még vannak néhányan, akik alkalmanként, elsősorban a nyári táborban dolgoznak velünk együtt.

Munkánk gerince az elmúlt évben a feltáró kutatás volt, amit két nagyon szép, és méreteiben számottevő barlang bizonnyit.

Először az I.-12-es kataszteri számú nyelőben járt munkánk sikerrel, mivel egy a jelen pillanatban kb. 105 m mély zombolyba sikerült bejutnunk, aminek érdekessége a "Nagyterem".

Az év második felében jutottunk be az I.-44-es kataszteri számú viznyelőbe ("Vadász-nyelő"), egy tipikus viznyelőbarlangba, amit a továbbiakban "Alba-Regia" barlang néven szerepeltetünk.

Feldolgozása és további feltárása jelenleg is folyamatban van, és abban bizunk, hogy itt el fogjuk érni a karsztvizszintet.

A feltáró kutatás mellett elméleti munkával is foglalkoztunk. Ebben elsősorban Kárpát József tagtársunk jeleskedett, akinek Tudományos Diákköri dolgozata méltán kapott megfelelő elismerést.

Csoporthunk újabb műszerekkel gazdagodott, mivel Zentai Ferenc tagtársunk vezetése mellett elkészült egy huzatmérő, ami sikeresen vizsgázott néhány barlangban, valamint az új geoelektromos műszerrel is eredményes méréseket végeztünk.

Térképező adó-vevőinket a létesítendő bükki nemzetipark barlangjainak felmérésében használták sikerrel tagtársaink.

Az elmúlt év őszén lehetőségeinkhez mértén tataroztuk csőszpusztai kutatóházunkat, hogy ez is elősegítse munkánk nyugodt végzését.

Tagtársaink szakmai turáik révén a magyarországi barlangokon kívül eljutottak az NDK, Lengyelország, Erdély, Csehszlovákia, Szovjetunió, Románia és Bulgária karsztvidékeire is.

A barlangkutatás népszerűsítése érdekében több ismeretterjesztő előadást is tartottunk.

Évkönyvünk e sokrétű tevékenység alapján íródott, mellyel kutatócsoportunk áldozatkész munkáját kívánjuk publikálni.

Pék József

Feltáró kutatás

Barlangfeltárás szempontjából talán eddigi kutatásaink legszebb sikereit értük el ebben az évben.

Januárban jutottunk le a Táblavölgyi-barlang jelenlegi mélypontjára (kb. 80 m), és sok évi ismétlődő próbálkozás után, április-május hónapban feltártuk az I-12-es víznyelő-barlang járatrendszerét, mely a fennsík második legmélyebb barlangja (-105 m).

Őszi kutatásaink újabb kiemelkedő eredménye az I-44-es víznyelőbarlang, melyet "Alba-Regia" cseppkőbarlangnak nevezünk el. Eddig mintegy 800 m összhosszuságban tártuk fel, jelenlegi ismert végpontja kb. 190 m mélységben van a bejárat szint alatt.

Az alábbiakban ismertetjük a kataszteri számok sorrendjében az egyes munkahelyeken elért eredményeket:

I-12. Jelentős vízgyűjtőterülettel rendelkező, időszakosan aktív víznyelő. Összetett objektum, melyben több jellegzetes fedettkarsztos formaelem található. Kőzetanyaga jól karsztosodó triász dachsteini mészkő. Feltűnő a nagy rétegdőlés, mely több barlangrész kialakításának determináló tényezője volt. Kutatását 1973. óta minden évben folytattuk. Idén áprilisban az objektum közepén lévő nagy kövek között

6721

bontottunk, jelentősebb eredmény nélkül. Ezután kb. 4 méterrel mellette, kissé feljebb próbálkoztunk újra, ahol két hét múlva sikerült lejutni a víznyelőbarlang inaktív, "porosan száraz" szakaszába. E rész feltárt hossza kb. 120 m. Legnagyobb terme három kürtő találkozási pontján keletkezett, s mélypontja 22 m-re a bejárat alatt. Morfológiai szempontból feltűnőek a "tisztán" eróziós járatok, szabályos szelvénytipusok, a lefelé táguló kürtők, mint a hajdani víznyelőbarlang formajegyei. Gyakorik az egymás mellett kis távolságban futó, párhuzamos tektonikus eredetű hasadékok, melyek néha több méter magasak. Mennyezetük hasonlóan néhány kürtőéhez, gyakran kalciteres, cseppkőkérges lösszel boltozódik be.

Néhol nagyon szép, fehér cseppkőképződmények díszítik. A barlang egyes részein, néhány jól nyomon követhető rétegsorban, hatalmas megalódus kövületek állnak ki sűrűn, rétegalkotó mennyiségben. A nyári tábor alatt a barlang e száraz részét tovább növeltük, közelebb jutva az 1973-ban feltárt I-12/a jelű részhez.

Kutatását másik irányban is folytattuk, így a bejárat alól a Száraz-teremmel ellentétes irányba, lefelé indultunk el. Kisebb bontásokkal egy, helyenként erősen összetört 1 - 1,2 m átmérőjű, szenilis eróziós csatornán keresztül, egy nagy, ferde terem tetejére értünk ("Alpesi fal"), melyet hatalmas kőtömbök réteglap menti elválása és leszakadása hozott létre. A terem alja már -42 m mélységben van, ahol a járatszelvény egy hosszanti, nagy kiterjedésű, az Alpesi-falra merőleges hasadékba megy át. Ennek elkeskenyedő részén sikerült lefelé továbbjutnunk egy 10 x 3 m alapterületű, 15 m magas terem tetejére. Innen 2 x 10 m-es hágcsó segítségével ereszkedtünk le a terem aljára, a -80 méteres szintre. Itt egy nagy, korrodált kőekből álló, több méter vastag álfenék volt, melynek nagy része agyaggal is feltöltődött. Mélyebb részeiről a felfedezéskor tovább lehetett dobálni lefelé, ám továbbjutni csak bontással volt lehetséges, így azt akkor meg sem kíséreltük.

Két hetes technikai előkészületet tartottunk. Ennek során levéstünk és átbontottunk néhány szűkebb szakaszt, beépít-

6721

tettünk 20 m laposvas létrát, és egy 10 m-es alufokos hágcsót, valamint kiépítettük a telefonvonalat a felszín és a mélypont között, leszállítottuk a szükséges szerszámokat, technikai eszközöket. Elkészítettünk egy újabb 18 m-es "rohamhágcsót" és a továbbjutásra május elején három napos expedíciót szerveztünk. Az expedíció ideje alatt folyamatosan 8-10 órás periódusokban végeztük a bontást, és egyre kisebb térfogatú termeken keresztül értük el a barlang jelenlegi végpontját, mely 105 méter mélyen van a bejárat szint alatt.

A nehéz fizikai körülmények ellenére (záporozó víz, alacsony hőmérséklet) a nyári táborban is bontottunk. Jelenleg az alján belátni egy oldalirányú üregbe, melynek kb. 2 m-re van látható vége, és balra elkanyarodik. A csordogáló vizek is erre folynak el. A talp 0,5 m-es mélyítése után már be lehetne csuszni.

A tartós ideig elviselhetetlen jelenlegi bontási körülmények miatt így továbbjutni nehézkes, ezért további terveinkben a -80 m-es szintű teremben egy technikai és pihenő bázis kialakítása szerepel, az eredményes kutatás érdekében. Mivel a bejárat alatti részek nagyon szűkek, így közlekedési és szállítási nehézségek is vannak, ezért a "Száras terem" legmagasabb kürtőjének végpontját a felszínen térkép alapján kitűztük, s megkezdtük egy új, biztonságosabb lejárati akna mélyítését. Az átlyukadáshoz teljes szelvényben kb. 1,5 métert kell még bontani, de a keletkezett üregeken már át lehet világítani és beszélni. Szükséges még kb. 30 m hosszúságú újabb, fixen beépített vaslétra is a fáradtan történő felmászás biztonságosabbá tételére.

A barlangot felmértük és térképet készítettünk róla, valamint megkezdtük komplex feldolgozását.

Folytattunk még feltárást az I-12/d "Lőszös-lyuk" jelű részben is, ahol 4 m mélyen egy nagy kövekből beboltozódott terembe értünk, melynek egyik fala szálkőzetnek látszott. E mellett tovább mélyítettünk, de a nagyfokú akkumuláció miatt nagyon sok munkaórával, mindössze 12 m hosszban tártuk fel.

I-27. Az 1973-ban feltárt -75 m mély, I-28-as barlang közvetlen szomszédságában lévő 4 m átmérőjű, 2 m mély, jelentéktelen töbröként ismertük.

Vizgyűjtő területe gyakorlatilag nincsen, ám a kedvező talajművelési viszonyok és nyári nagyarányú csapadék hatására vízhozófolyás alakult ki benne.

Ennek eredményeképpen alján egy 2 m mély, járható szelvényű, hasadékjellegű akna keletkezett, melynek fenekén tisztára mosott kövek között lyuk vezetett tovább.

A nyári tábor alkalmával tovább bontottuk, és 1,5 m vastag álfenek kitermelése után egy újabb 4 m mélységű markáns hasadékba jutottunk, melynek falait erősen korrodált szálkőzet alkotja, végei lefelé összetartanak. A hasadék alja lejtős és szabad, járat nem vezet tovább. Kitöltése könnyen bontható, de jelenleg problémát jelent, hogy csak a felszínre lehet depózni.

Bontással érdemes lenne foglalkozni, mivel hasadékiránya konkordáns az I-16, I-28, I-31 objektumokat is predesztináló főhasadékkal.

I-31. A Táblavölgyi-barlang zsomboly részének feltárással mult évi jelentésünkben már részletesen foglalkoztunk. A tavalyi nyári táborban a bejárati akna folytatásában lefelé bontottuk, és hétvégeken 8-15 métert haladva, év végére -65 m mélyre jutottunk.

Az ezen a szinten lévő álfeneket labilis volta miatt eltávolítottuk, illetve leomlasztottuk, mivel az alatta huzódó hasadékban a munka veszélyes volt.

Stabilizálódása után ez év januárjában sikerült elérni a jelenlegi végpontot, ahol azóta több alkalommal végeztünk bontást, de továbbjutni még nem sikerült. Részleges felmérés szerint mélysége -80 m a bejárati szint alatt. Szivárgó, csurgó vizekből kb. 1 m² felületű, 0,8 m mély tavacska alakult ki a mélyponton, melynek szintje az állandó hozzáfolyás ellenére sem változik. A végpontot jelentő ferde hasadék mennyezeti részén 6-10 cm vastag, töredezett cseppkőkéregződés figyelhető meg, melynek letört darabjai a bontott kitöltésben is fellelhetők. A hasadék jobb oldalán van az említett tavacska, míg balra eső részében kb. 3 méterre látni el egy kb. 30 cm keskeny, de lefelé szélesedő részbe. Itt alját a kis tó szint-

6721

je felett néhány centiméterrel magasabban elterülő vízintés, finomszemcsés hordalék alkotja.

Bontani ebben az irányban lehetne, egyrészt a hordalék eltávolításával, másrészt egy beékelődött kő leverésével, amely a becsuszást jelenleg megakadályozza,

I-44. "Vadász"-nyelő. Kis vizgyűjtőterülettel rendelkező, kedvező esetekben időszakosan aktív víznyelő. A fennsík északkeleti peremén közepes vastagságban fedett, alsójura mészkőben keletkezett.

Bontásával először 1965-ben és a későbbiek során is próbálkoztunk, majd ez évben a nyári tábort követő időszak munkahelye volt.

Bontása során, - omladékos jelleggel - a területünkön megszokott üregesedést mutatta, mely a felszinközeli zónára jellemző. Kb. 16 méterrel a bejárat alatt egy nagyobb terem következett, melyből egy keskeny, cseppköves hasadék vezetett tovább. Ezen leereszkedve egy olyan hajdani vízjáratba értünk, mely a rétegdőlést követve járható szelvénnnyel tartott lefelé mintegy ötven méter hosszúságban, amikor - egy a szivárgó vizekből keletkezett - szifon következett. Ennek kis szabad légnyílásán élénk huzat áramlott keresztül. Következő alkalommal a három méter hosszúságú szifont a mögötte lévő hordalékos gát megbontásával, és szintjének süllyesztésével lecsapoltuk, s így kutatóink többsége szinte szárazon kelt át rajta, az azt követő még tágabb folyosóba. A barlangnak az előbbieken leírt "Felfedező ága" és ez az új szakasza cseppkövekben rendkívül gazdag! - Pompás drapériák, cseppkő-óvodák, minitataraták láthatók és 0,1 - 1 méteres hófehér sztalaktitok, lefolyások diszitik a járatoknak szinte minden részét.

Különösen szépek a kürtők, emeleti részek és oldalágak jelenleg is fejlődő képződményei, mivel ezeket nem érte le a megújuló áradmányvizek romboló hatása. A járatszakasz végét az akkori bejárásakor egy törmelékkal nem egészen feltöltődött szifon képezte, melynek szabad légtere igen szűk volt. Biztató jelként hatott, hogy a huzat szokatlanul erős volt.

Több munkabrigádot alakítva megkezdtük a szifon átbontását, fotódokumentációk készítését, és felmértük az eddig fel-

tárt részeket. A "Törmelék szifon" már 170 m távolságra és -69 méter mélyen volt a bejárattól. A szifont kb. 5 méter hosszaban két nap alatt ástuk át, amikor a fölfelé hajló járat egy tágas, magas terembe vezetett. Az ezután következő szakaszok tektonikailag zavart, réteglap mentén elvált és összetört részeken haladtak keresztül, de néhány méter után újra elértük a barlang további főágában is jól nyomon követhető u.n. "lóhere szelvényü" eróziós folyosót, melyben ujjabb 100 métert haladtunk lejtősen lefelé. Bár ekkor sem volt akadálya a továbbjutásnak, idő hiányában vissza kellett fordulnunk. A következő hétvégén, majd november 6-7-8 napokon folytattuk tovább a feltárást. Az előbbi végpontról követtük a főágot, majd ennek egy omladékkal elzárt szakaszát felső kerülőjáraton megkerülve, egyre szélesebb és 1 - 1,5 méterre ellaposodó ferde síkban (rétegdőlés síkjában) kialakuló járatrészekbe értünk, melyekben keresztvasadékok mentén kialakult, néha egészen magas kürtők találhatók.

A jelenlegi végpont közelében a szelvény magasság 0,8 - 1 méterre lecsökken, csapásirányban 5-12 méterre kiszélesedik, s így halad a kőzet rétegdőlését követve lefelé. A járatszelvény tetejét és alját egyaránt egybefüggő réteglap alkotja. A mennyezetten - bár kisebb méretben - még nyomon követhető néhol a "lóhere szelvény", az eróziós folyosó formajegye, míg a talpközvetbe a "Forrásteremtől" kezdődően egy kis mélységű csorgameder vágódott be, melyben az itt becsatlakozó lecsurgó vizek csörgedeznek.

A főág végpontját még egyértelműbben nem lehet meghatározni; - a szelvény ellaposodik, helyenként omladékkal gyakran mennyezetig érve válik járhatatlanná, ugyanakkor ki is szélesedik. Bontással feltétlenül tovább lehet jutni, alapos mérlegelés után.

A törmelékes szifont követő szakaszokban cseppkőképződmények már csak ritkán fordulnak elő, viszont kárpótolnak bennünket a Tési-fennsíkban eddig még nem látott nagyméretű örvényüstök és "gömbfülkék", spirálisan csavarodó kürtők, oldási formák. A feltárt részek jelenleg is bőven adnak munkát.

A barlang végpontján, s ezen kívül még három helyen végeztünk levegő minőség vizsgálatot 100 cm^3 Dräger pumpával és a megfelelő indikátorcsővel.

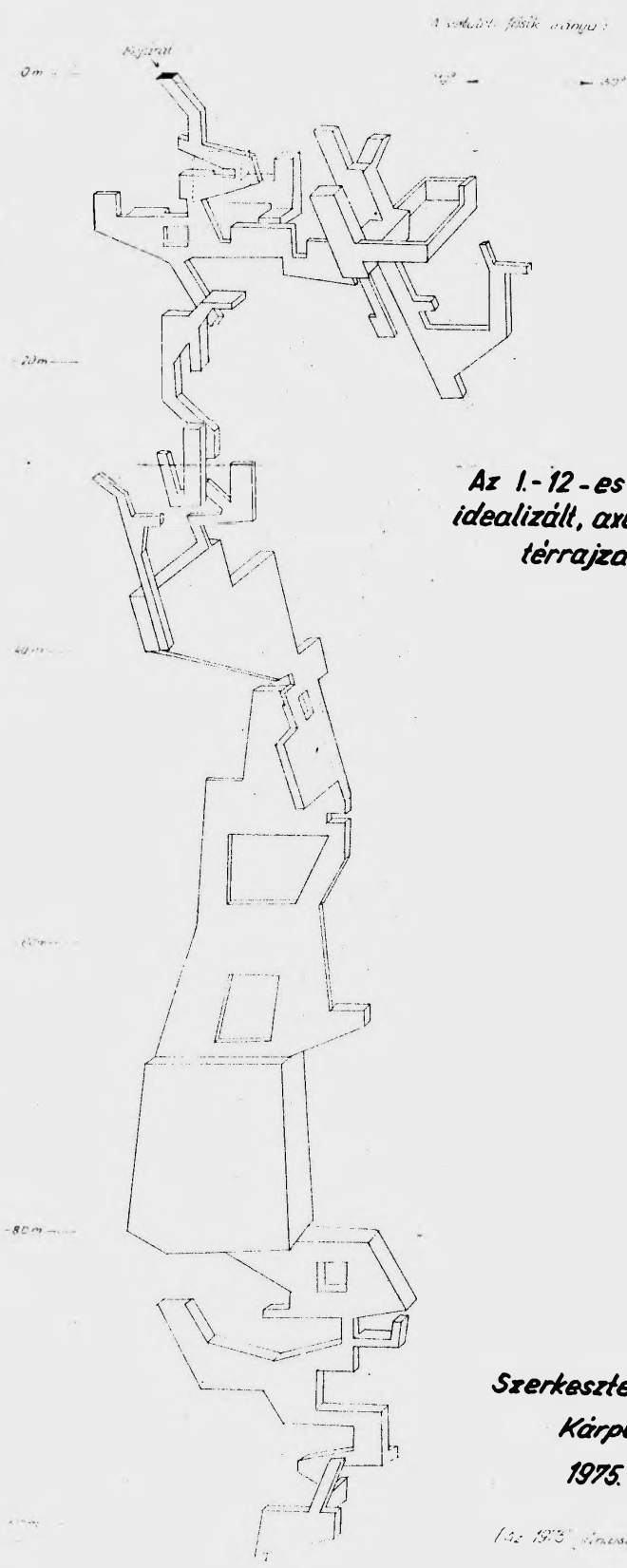
Több jelentős hosszúságu oldalágot és emelet jellegű felső járatot tártunk fel, valamint megmásztuk az elhajló kürtők nagy részét is. Tovább bontottuk a szifonok alját, és tági-tottuk az omladékos szakasz szűkebb járatait. A bejárati aknát poligonácsolattal biztosítottuk a löszben álló kövek becsuszása ellen. Folytattuk a barlang főágának felmérését a Forrás-teremig. Eddigi hossz 450 méter és -170 méterre van a bejárati szint alatt.

A végpont természetesen ennél mélyebbre van, így jelenleg az I-44-es vinyelőbarlang Magyarország harmadik legmélyebb barlangja.

Komplex kutatását és feldolgozását a jövőben feltétlenül tovább szeretnénk folytatni.

Uj barlangunknak kataszteri számán kívül nevet is adtunk, s ezentul "Alba Regia" cseppkőbarlangként említjük publikációinkban.

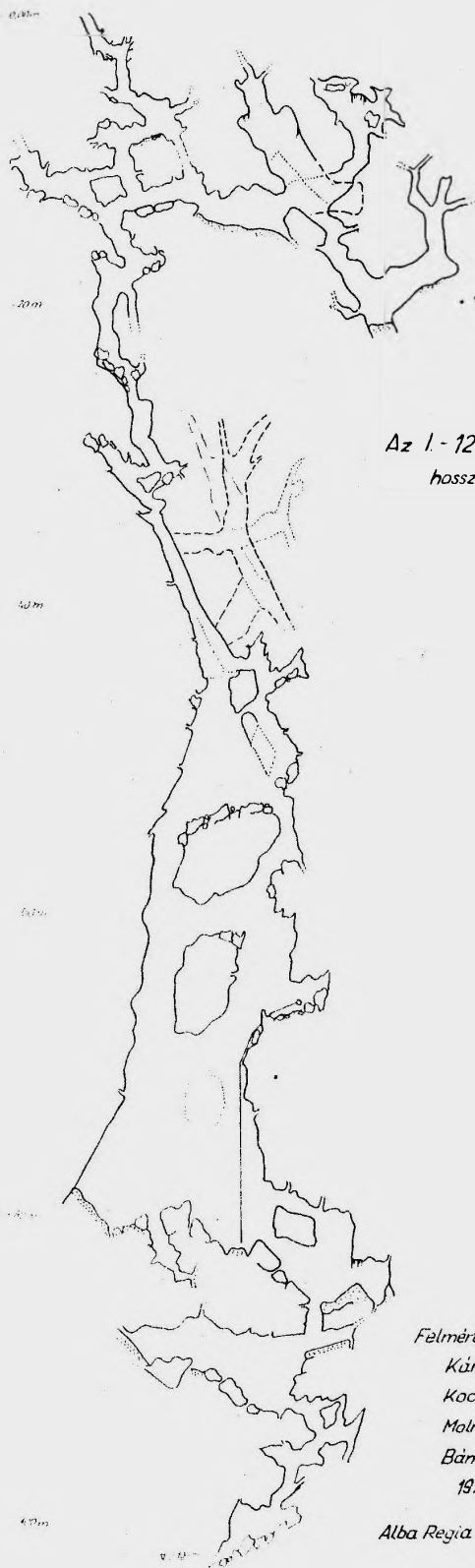
Szolga Ferenc

**Az 1.-12-es zsomboly
idealizált, axonometrikus
térrajza**

**Szerkesztette:
Kárpát József
1975. IX. 17.**

1:42 1975. évi mérési alapú

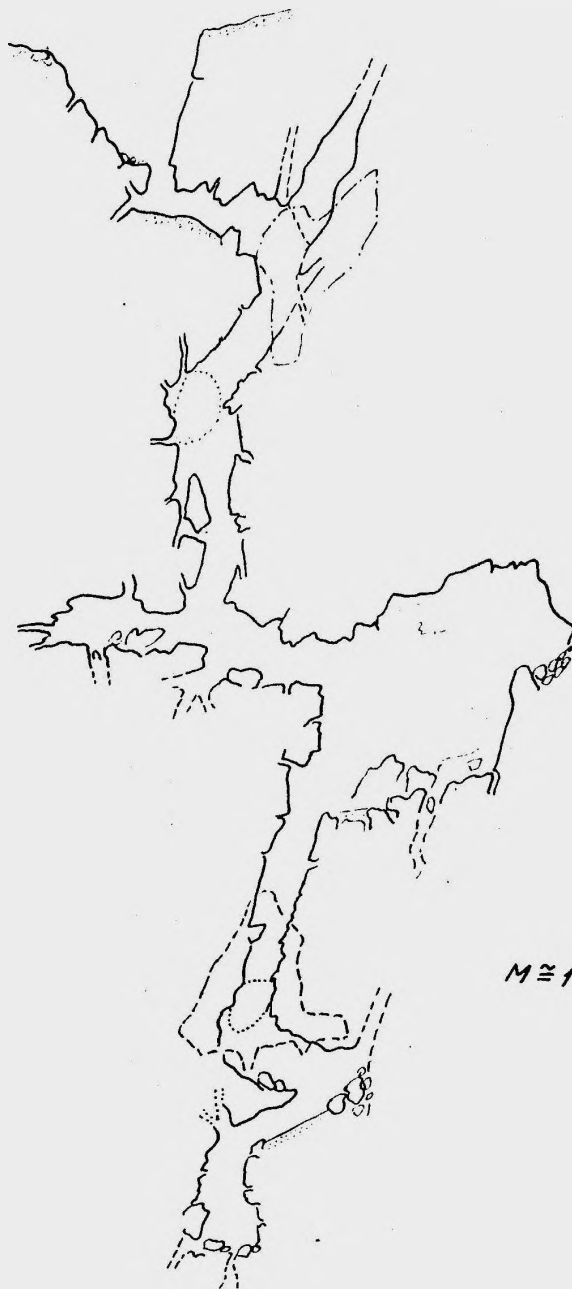

*Az 1.-12-es zsomboly
hosszmetszele*

*Felmérték:
Kárpát József
Koch Zoltán
Malnár Gyula
Bán Gergely
1975.*

Alba Regia Speleo Club

AZ 1.-13-as ZSOMBOLY
(vázlatos hosszmetset)

$M \approx 1:100$

